

Bomen langs Haagse Straten*

Is er iets minder gewoon dan een straatboom? Dat is een Haagse straatboom. Haagse straatbomen zijn bijzonder omdat de Haagse traditie van straatbomen eeuwenoud is. Al in de zestiende eeuw verordonneerde Keizer Karel V de aanplant van Linden langs het Lange Voorhout, puur voor sier en genoeg. Toen al waren groen, en meer speciaal bomen, nauw verbonden met de ontwikkeling van de Haagse bebouwing. Deze verbinding kreeg een impuls bij de 17^e-eeuwse stadsontwik-

kelingen. De aanleg van het Plein en de Prinsengracht waren ondenkbaar zonder een passende joyeuze groenbeplanting, zoals de vele kaarten en stadsgezichten uit die tijd laten zien. De 19^e-eeuwse verstedelijking leidde tot uitbreiding van de bebouwing buiten de 17^e-eeuwse kaders, gevormd door de nog steeds bestaande rechthoek van singels rond het Haagse centrum. Die uitbreiding van bebouwing werd, vooral in de 20^e eeuw, steeds planmatiger voorbereid. Hieraan zijn de

namen van Lindo, directeur Gemeentewerken, en de beroemde stedenbouwkundige en architect Berlage verbonden. In zijn uitbreidingsplan van 1908 leverde Berlage het grondleggende idee voor de aanleg van het Haagse Zuiderpark, dat zich met zijn 100 ha kan meten met sommige Londense stadsparken. Het feitelijke ontwerp en de eigenlijke aanleg als werkverschaffing

Gezicht op Lange Vijverberg en Lange Voorhout in de 16de eeuw (Collectie Haags Historisch Museum)

in de jaren '30 zijn het werk van de relevante Haagse gemeentelijke diensten. Met name de directeuren Westbroek en Doorenbos speelden hierin een belangrijke rol.

Als je naar de plattegrond van Den Haag kijkt, dan zie je vooral rechthoeken: lange lijnen van straten evenwijdig aan de kust en loodrecht daarop. Dat heeft te maken met het Hollandse landschap aan de zee kust. Bij Den Haag zijn dat een serie strandwallen met daartussen lage vlakten. De strandwallen herinneren aan de tijd dat de kustlijn een stuk oostelijker lag dan nu. De hoger gelegen strandwallen waren natuurlijk de uitgelezen plaatsen voor de eerste menselijke activiteiten in deze streek: verkeer, landbouw en veeteelt. Voor bewoning waren juist de randen aantrekkelijk: water en

droogte binnen handbereik. Voor de ingebruikneming van de gronden dienden de strandwallen als uitvalsbasis: de lagere delen werden ontwaterd met sloten en kaden en die stonden dus loodrecht op de richting van de strandwallen. Die ontwatering leidde trouwens tot inklinking van de gronden in die lagere delen. De hogere delen (geest, in verschillende delen van de Haagse regio een straatnaam) waren geschikt voor verbouw van gewassen en de lagere delen, vaak gevuld met veen, een woord dat ook weer terugkomt in toponiemen, werden dan meer gebruikt voor veeteelt. Halverwege de Middeleeuwen komt de ontginning pas goed op gang. Die sluit dan gewoon aan op het ontstane rechthoekige patroon. De graven van Holland hadden in het begin geen vaste

woonplaatsen, maar hun huizen lagen vaak op een strandwal achter de Hollandse kust. Hun eerste huis in de Haagse regio lag in Loosduinen, dat in de eerste helft van de dertiende eeuw verwisseld werd voor nieuwbouw op de Haagse strandwal, aantrekkelijk gelegen aan een duinplas en aan de uitlopers van een groot jacht- en bosgebied op diezelfde strandwal: zo ontstond het Binnenhof bij de uitlopers van het Haagse Bos, het Voorhout. De oorspronkelijke begroeiingen zijn natuurlijk in de loop van de eeuwen door de verstedelijking verdwenen. Toch hebben de huidige begroeiingen vaak een lange en vaak ook een belangwekkende geschiedenis. Zo gezien zijn de Haagse bomen een onderdeel van een levend Museum voor Stadslandschappelijke Historie, waarvan de collectie voortdurend verandert. Hagenaars en bezoekers van Den Haag zijn ieder op hun manier ook bezoekers van dat levende museum, waarvoor geen uitgebreide catalogus bestaat. Enkele schatten uit dit levende museum passeren in dit artikel de revue, zo gekozen dat verschillende tijdsperiodes vertegenwoordigd zijn en in relatie met de gebouwde omgeving, want bomen horen bij de straat, maar ze zijn niet zomaar van de straat.

Logement van Amsterdam aan Plein

Foto: Louise van Mourik, 2012

Regentesseplein met Leilinden (*Tilia platyphyllos*)

Foto: Louise van Mourik, 2012

Dicht bij het Binnenhof werd in de 17^e eeuw op de plaats van 's Graven kooltuinen een ruim stadsplein aangelegd. De beplanting met bomen is prominent aanwezig op eigentijdse afbeeldingen van dit plein. Tegenwoordig tooit het Plein zich met een dubbele rij Hollandse linden, die drie dingen doen: ze sieren de architectuur, ze veraangenamen het uitgaansleven in elk seizoen en ze faciliteren mede de werking van het Binnenhof als centrum van onze parlementaire democratie. Leilinde is een woord dat zachtheid met een zekere gestrengheid combineert. De stratenaanleg en de bebouwing in de buurt rond het Regentesseplein is duidelijk op Parijs geïnspireerd. De Leilinden (*Tilia platyphyllos*) passen perfect bij de neo-topgevels van het Regentesseplein. Het uitbreidingsplan van Berlage had de richting al aangegeven. Den Haag zou zich vooral uitbreiden in zuidwestelijke richting, ver van het zand steeds verder veen en klei in. Het Zuiderpark ligt op de klei en veen, in het plan van Berlage op de toenmalige gemeentegrens. In de zuidwestelijke uitbreidingswijken, nu al weer vele decennia oud, staan vaak indrukwekkende ensembles, zoals aan de Drakensteinlaan een rij Zelkova (*Zelkova serrata*).

Zelkova serrata aan de Drakensteinlaan

Foto: Gerard van der Veen, 2012

kende ensembles, zoals aan de Drakensteinlaan een rij Zelkova (*Zelkova serrata*).

* Deze tekst is gebaseerd op de gids *Langs Haagse Bomen*, in voorbereiding met ondersteuning van Gemeente Den Haag, Fonds 1818, ANWB Fonds, Tijdschrift *Groei&Bloei*, Groei&Bloei/KMTP Afd. Den Haag, Prins Bernhard Cultuurfonds, Van der Mandele Stichting en M.A.O.C Gravin van Bylandt Stichting.

□

